

سومین همایش ملی گردشگری، جغرافیا و محیط زیست پایدار

همدان ۱۷ اردیبهشت ۱۳۹۴

بررسی و شناسایی اکوتوریسم شهرستان سرخس با استفاده از مدل SWOT

محمد معتمدی راد^۱، زینب میر شکار^۲

^۱ دانشجوی دکتری ژئومورفولوژی دانشگاه حکیم سبزواری، مدرس دانشگاه فرهنگیان، مرکز آموزش عالی علامه طباطبایی سبزوار، motamedi_1@yahoo.com، ۰۹۱۵۷۱۴۷۱۱۲

^۲ دانشجوی کاردانی به کارشناسی دانشگاه فرهنگیان، مرکز آموزش عالی علامه طباطبایی سبزوار دبیر آموزش و پرورش شهرستان سبزوار،

۱- چکیده

یکی از منابعی که در عصر کنونی باعث درآمد زایی قابل توجهی شده و با بالا بردن تولید ناخالص ملی، در نهایت درآمد ملی را در صحنه بین المللی افزایش می دهد صنعت گردشگری به ویژه اکوتوریسم است. در واقع اکوتوریسم یا طبیعت گردی از گونه های مهم گردشگری است که بیشترین سازگاری را با توسعه دارد. مقاله حاضر به بررسی و شناسایی پتانسیل های اکوتوریسم شهرستان سرخس و ارائه راهکارها و راهبردهای لازم برای توسعه گردشگری در منطقه مورد مطالعه می پردازد. این تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی و پیمایشی با هدف بررسی عوامل پیش برنده و بازدارنده توسعه گردشگری در منطقه مورد مطالعه صورت گرفته است تا اطلاعات و داده های مناسب برای برنامه ریزی در این زمینه جمع آوری و اولویت بندی شوند، لذا از روش تحلیل SWOT استفاده شده است. با استفاده از این مدل، نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدها و اولویت بندی آنها تعیین گردید. مجموع امتیاز وزنی نقاط قوت و ضعف منطقه به ترتیب برابر با ۲/۷۲ و ۱/۳۹ تعیین شد که نشان از بالا بودن نقاط قوت در بین عوامل داخلی می باشد. همچنین مجموع امتیاز وزنی فرصت های منطقه ۲/۴۸ محاسبه شده است در صورتی که مجموع امتیاز وزنی تهدیدهای منطقه ۱/۱۸ تعیین شده است. بدین ترتیب بالا بودن امتیازهای مربوط به فرصت های گردشگری و نقاط قوت داخلی نشان دهنده شرایط بسیار مطلوب برای توسعه گردشگری به دلیل وجود جاذبه هایی همچون دریاچه بزنگان، آبگرم مزدوران، غارهای طبیعی بزنگان و مزدوران و فرصتهایی نظیر اشتغال زایی در زمینه های اقامتی و خدماتی و افزایش درآمد برای جمعیت ساکن منطقه، وجود فرودگاه و راه آهن بین المللی و نزدیکی به جاده ترانزیتی سرخس- ترکمنستان در منطقه مطالعاتی می باشد هر چند عواملی نظیر نبود تجهیزات و تأسیسات اولیه گردشگری جهت استفاده ی گردشگران و فقدان مراکز اقامتی مناسب، عدم آگاهی مردم منطقه به درآمدزایی صنعت توریسم، فقدان برنامه ریزی هدفمند برای جلب مشارکت ساکنین محلی جهت سرمایه گذاری و تضعیف فرهنگهای سنتی و بومی منطقه و رشد تخلفات اجتماعی از موانع توسعه گردشگری پایدار در منطقه به شمار می رود.

سومین همایش ملی گردشگری، جغرافیا و محیط زیست پایدار

همدان ۱۷ اردیبهشت ۱۳۹۴

واژه‌های کلیدی: اکوتوریسم، سرخس، بزنگان، SWOT

۲- مقدمه

واژه ی اکوتوریسم کوتاه شده ی اصطلاح Ecological Tourism و پدیده‌ای نسبتاً تازه در صنعت گردشگری است که تنها بخشی از کل این صنعت را تشکیل می دهد (Nyaupane & Thapa, 2004:25). صنعت گردشگری در حال تبدیل شدن به بزرگترین و پرسودترین صنعت دنیاست به طوری که ۱۰ درصد تولید ناخالص و ۱۰ درصد از اشتغال جهان را به خود اختصاص داده است (unwto, 2008). گردشگری بخش اصلی از اقتصاد جهانی است (wto, 1999, 20-21). گردشگری وقتی از نظر اقتصادی مفید و سود آور خواهد بود که از نظر اجتماعی و فرهنگی ارزش آفرین باشد (محمدی زاده ۱۳۷۷: ۳). با توجه به اهمیت صنعت گردشگری، علاوه بر عوامل فرهنگی، اجتماعی و سیاسی عوامل مختلف طبیعی نیز نقش مهمی را در توسعه گردشگری و همچنین جذب گردشگر ایفا می کند (رنجبر، ۱۳۸۸: ۲۲). در دنیای کنونی بیشتر کشورها به دنبال این هستند که به لحاظ اقتصادی و صنعت به سویی حرکت کنند که اقتصاد پر سود تر و کم هزینه تر را تجربه کنند (محلانی ۱۳۸۰، ۳۰۲). توسعه صنعت گردشگری برای کشورهای در حال توسعه که به معضلاتی چون بالا بودن نرخ بیکاری، محدودیت منابع ارزی و اقتصاد تک محصولی مواجهند اهمیت فراوانی دارد (batler, 2002, 14). ایران یکی از دیدنی ترین کشورهای جهان می باشد کشور ما جزء ده کشور اول جهان از لحاظ جاذبه های گردشگری و جزء ۵ کشور اول جهان از نظر تنوع گردشگری و جزء سه کشور اول جهان از نظر تنوع صنایع دستی است ایران، پس از هندوستان بالاترین رتبه ی گردشگری را در منطقه جنوب آسیا دارد (wt0, 2000: 11). متأسفانه طبق آمار سازمان جهانی گردشگری فقط ۲۴ درصد از تعداد ۱۶ درصد از میزان درآمدهای گردشگری دنیا به ایران اختصاص دارد (Esmaili et al, 2010: 156). جاذبه‌های گردشگری یک شهر پایه‌ی تقاضای گردشگری آن محسوب می شود آنچه که برای مردم به سمت یک مقصد شهری کشش ایجاد می‌کند منابع گردشگری است (حاتمی نژاد، ۱۳۸۷). اکوتوریسم بازدید از مناطق بکر طبیعی است به نحوی اس که با محافظت از اکوسیستم به شان جوامع ملی نیز توجه می گردد و احترام گذاشته می‌شود (Ricklefs, 2001: 484).

تاکنون مطالعات گوناگونی در زمینه گردشگری و اکوتوریسم صورت گرفته که از جمله آنها می‌توان به تحقیقات ذیل اشاره نمود :

فانگ^۱ (۲۰۰۷) با استفاده از روش ارزیابی چند متغیره بوسیله GIS به برنامه ریزی اکوتوریسم کلان شهر بین‌المللی هنگ‌کنگ پرداخته است. وی با استفاده از تلفیق لایه‌های گوناگون مرتبط با اکوتوریسم در محیط نرم افزارهای GIS و تصاویر ماهواره‌ای IKONOS مناطق مستعد برای انواع اکوتوریسم در منطقه مذکور را شناسایی و معرفی نموده است. سرانجام هدف از کارش را پیشرفت اکوتوریسم در کنار توسعه پایدار بیان کرده است. ران ویگ^۲ و مایسیل^۳ (۲۰۰۹) با استفاده از امکانات GIS حساسیت اکولوژی ایسلند شرقی را جهت برنامه‌ریزی اکوتوریسم پایدار بررسی کرده‌اند. ایشان در چهارگروه برای مؤلفه‌های زاویه شیب، نوع خاک، پوشش گیاهی و نزدیکی به یخچالهای طبیعی وزن داده و نقشه حساسیت‌پذیری هریک از این موارد را در برابر فعالیتهای توریستی تولید نموده اند و نتیجه گرفته‌اند بیشترین آسیب در

¹ - T-Fung

² - Rannveig

³ - Micael